

RECENSION

Postman, Neil TECHNOPOLY, The Surrender of Culture to Technology

Vintage Books, New York 1993

Kanske du liksom jag i unga-vuxna år har diskuterat den tekniska utvecklingen på gott och ont. Jag och mina vänner gjorde ofta det på sent 70-tal. Blir samhället och världen bättre eller sämre? Vi hade förstås ett lekmanaperspektiv på resonemanget och det blev nog mest ett tyckande.

Därför var det roligt att upptäcka Postmans bok och få en mer professionell och genomtänkt syn på samhällsutvecklingen under de senaste fem-, sexhundra åren.

Bokens titel, Technopoly, avslöjar delvis Postmans hållning till utvecklingen. Samhället, med USA i spetsen, har blivit ”*a technopoly*”, dvs. ett samhälle där teknologierna har tagit över och styr både skeenden, normer och värderingar. Postman är kritisk. Någonstans gick utvecklingen över styr och kulturerna som skulle värna om människans inre och yttre väl får stå tillbaka för teknologiernas framfart och successiva övertagande av den spelplan som vi kallar samhället.

Postman följer olika trådar, olika teknologiers utveckling. Det finns både synliga (boktryckarkonsten, televisionen, datorer, bilar, medicin mm.) och osynliga (intelligensskalan IQ, statistik, opinionsundersökningar mm.) teknologier.

Postman visar hur dessa vid deras uppkomst i vissa fall har revolutionerat den lilla människans situation - t.ex. när den tryckta boken blev tillgänglig för alla - och ansetts positiva men så småningom ”tagit över”. I en ”technopoly” tjänar inte teknologierna människan utan de härskar och styr. Samtidigt har det som tidigare varit nära och familjärt blivit främmande och avlägset. Jag vill här inte avslöja alla intressanta exempel. Boken överraskar flera gånger och det skall var och en få upptäcka själv. Dock vill jag ta upp ett exempel på en teknologi där Postman överraskar mig med sitt resonemang. Jag upptäcker efter hand att jag faktiskt håller med honom.

Postman beskriver delar av den medicinska utvecklingen. En innovation som fick avgörande betydelse för medicinen var stetoskopet. Det uppfanns (eller upptäcktes) av den franske läkaren Laënnec år 1816 när han skulle lyssna på en kvinnas hjärta. Utvecklingen blev följande: I tidig läkarkonst var läkaren beroende av patientens egen berättelse – hur det kändes, var det gjorde ont etc. Med stetoskopet kunde läkaren själv lyssna på patientens inre. Patientens egen berättelse fick, enligt Postman, en lägre status. Så uppfanns metoder med röntgenundersökningar och vävnadsprover. Nu började man göra medicinska bedömningar fastän patienten inte var närvarande. Så långt Postman. I Sverige idag har man utvecklat vad man kallar ”telemedicin”. Distriktsläkaren i Pajala har via dator eller på annat sätt förmedlat prover och röntgenbilder till ett sjukhus och en läkare i Uppsala, en expert som får ställa diagnosen. Nu har det blivit väldigt långt mellan teknologins utö-

vande och patienten. Bra eller dåligt?

Ett litet exempel till: Vem har inte hört från tjänstemannen bakom disken att ”datorn säger att ...” eller ”datorn vill inte ...”? Som om datorn kunde tala eller uttrycka en vilja! Ingen idag tror att datorn har ett medvetande och en vilja, men själva språkbruket är början på en utveckling där vi inte kan ana slutet. Förut slog man i konkordanser för att hitta ett bibelord, nu går man till datorn och sätter i cdrom-skivan. Datorteknologin går in på nya områden, både tekniska och humanistiska.

Postman menar att det går inte att förutsäga vad en teknologi kommer att åstadkomma eller vilka konsekvenser den kommer att ge för människan. Det man ändå kan se så här långt är att teknologierna hittar vägar att utvecklas och ta över medan samhällskulturerna degenereras i motsvarande grad.

Finns det då någon lösning på de problem som ”Technopoly” åsamkar mänskligheten? Postman föreslår att vi ska bli ”loving resistance fighters”, dvs. att vi håller fast vid berättelserna och symbolerna som en gång bidrog till samhällenas och kulturernas tillkomst. Skolan är en plats där det kan ske. Samtidigt är ju ”utbildning” en teknologi som leder mot Technopoly.

Postman hyser till sist i boken inga förhoppningar om att kunna besegra Technopoly men menar att vi kan och bör starta ett samtal där vi kan distansera oss från den världen och kritisera och modifiera den.

Jag finner boken mycket intressant och har upptäckt nya sätt att se på samhällsutvecklingen. Man kan genom boken få en ny syn på sitt lärande och sina lärare, vilket är mycket spännande. Tänk på det när du möter studenterna. Jag rekommenderar den till alla som studerar och arbetar vid högskolan.

Min enda kritik till sist är att Postman förlägger hela problemet till USA. Det är ju, för att nämna ett motsägande exempel, Sverige som är det mobiltelefon- och datortätaste landet i världen.

En sista undran: Det hade varit spännande att höra Postmans syn på filmen MATRIX från 1999, (skriven och regisserad av Larry och Andy Wachowski) som blev en av denna tidens mest populära filmer bland unga vuxna. Tala om ”Technopoly”!!!

Robert Södertun

